

Η στίξη του κειμένου

Εισαγωγικά «...»

- Σε εισαγωγικά παρατίθενται οι απόψεις που έχουν ειπωθεί από κάποιον άλλον και μεταφέρονται αυτολεξεί (σε ευθύ λόγο).
- Σε εισαγωγικά γράφεται μια λέξη - ορισμός.
- Άλλοτε κάποιες λέξεις γράφονται μέσα σε εισαγωγικά, για να εκφράσουν την ειρωνική, επικριτική διάθεση του συγγραφέα, την αμφισβήτηση ή την αποστασιοποίησή του από τα γραφόμενα. Αποτελούν μια μορφή έμμεσου σχολίου.
- Όταν παρατίθενται λέξεις - φράσεις του προφορικού λόγου.
- Όταν μια λέξη γράφεται με διαφορετική σημασία από την κυριολεκτική.
- Τονίζονται οι λέξεις και δίνεται έμφαση στο σημασιολογικό τους περιεχόμενο.
- Για να ξεχωρίσουν λέξεις, φράσεις και ρητά που δεν ανήκουν στη συνηθισμένη γλώσσα.
- Για να δηλωθεί ότι η λέξη ή οι λέξεις, που κλείνονται εντός εισαγωγικών, χρησιμοποιούνται με ειδική σημασία, έχουν ειδικό βάρος (ειδικό λεξιλόγιο).
- Τα εισαγωγικά σημειώνονται στην αρχή και στο τέλος των παραθεμάτων.
- Όταν αναφέρουμε λέξεις ή φράσεις που δεν ανήκουν στην κοινή γλώσσα ή που παίρνουν ένα ιδιαίτερο νόημα στον λόγο μας.
- Τίτλοι βιβλίων, θεατρικών έργων, ονόματα πλοίων, εφημερίδων, επιγραφές κ.λπ. τοποθετούνται μέσα σε εισαγωγικά.
 - Όροι ξενικής προέλευσης.

Παρενθέσεις (...)

- Οι παρενθέσεις διευκρινίζουν, αποσαφηνίζουν, συμπληρώνουν, αναλύουν όσα έχει αναφέρει ο συγγραφέας. Λειτουργούν, δηλαδή, επεξηγηματικά-συμπληρωματικά, ώστε να γίνουν κατανοητά από τον δέκτη τα λεγόμενα του συγγραφέα. Με άλλα λόγια, βοηθούν να αποφευχθεί η σύγχυση του αναγνώστη και για τον λόγο αυτό η χρήση τους μερικές φορές θεωρείται επιβεβλημένη.
- Περιέχουν ένα σχόλιο που επεξηγεί ή συμπληρώνει, αλλά είναι επουσιώδες.
- Δίνουν ποικιλία στον λόγο, ο οποίος αποκτά συχνά προφορικότητα.
- Συχνά οι παρενθέσεις περιέχουν μια παραπομπή: π.χ. Εμίσεψες και μ' άφησες ένα γυαλί φαρμάκι (Δημοτικό).
- Σημειώνονται, για να συμπεριλάβουν πηγές παραθεμάτων: π.χ. Ο Όμηρος (Οδύσσεια 490) εξυμνεί τη ζωή.
- Η παρένθεση, επίσης, χρησιμεύει για να περικλείσει λέξεις ή φράσεις που μπορούν να παραλειφθούν. Αυτό συχνά το πετυχαίνουμε και με τα κόμματα. Η παρένθεση πρέπει να χρησιμοποιείται, όταν τα παρένθετα λόγια αποχωρίζονται καθαρά στο νόημα και στη διατύπωση από το υπόλοιπο κείμενο και δεν υπάρχει σ' αυτό λέξη που αναφέρεται στα λόγια μέσα στην παρένθεση.

Ερωτήσεις / ερωτηματικός λόγος (ρητορικές ερωτήσεις)

Η λειτουργία των ερωτημάτων σ' ένα κείμενο:

- Δίνουν έμφαση και προβάλλουν ιδιαίτερα αυτά που θέλει να τονίσει περισσότερο ο συγγραφέας.
- Κάνουν συμμέτοχο τον δέκτη στους προβληματισμούς του συγγραφέα. Προκαλούν ανησυχία και διεγείρουν τον προβληματισμό.
- Ωθούν τον δέκτη στον εσωτερικό διάλογο, στην αυτοκριτική, στην κατανόηση των ευθυνών που του αναλογούν
- Δημιουργούν κλίμα αμεσότητας και οικειότητας, δίνουν την αίσθηση του διαλόγου για τον αναγνώστη ή τον ακροατή (θεατρικότητα).

- Εστιάζουν την προσοχή, κεντρίζουν το ενδιαφέρον του δέκτη σ' ένα συγκεκριμένο γεγονός- θέμα, γιατί λειτουργούν εμφαντικά.
- Προσδίδουν ειρωνικό τόνο στον λόγο του συγγραφέα.
- Αίρουν τη μονοτονία που επιφέρει η δεοντολογική διατύπωση, λειτουργούν ως συμπέρασμα και φανερώνουν άμεσα ή έμμεσα τη θέση του συγγραφέα.
- Κάποιες φορές ενδέχεται να υποδηλώνεται η άγνοια, η αμηχανία του συγγραφέα σχετικά με το θέμα. Πιθανόν οι προβληματισμοί που θέτει να είναι ιδιαίτερα σύνθετοι και να μην τυγχάνουν ξεκάθαρης απάντησης.
- Ειδικότερα:

Όταν τοποθετούνται στην αρχή του κειμένου:

- Προβληματίζουν τον αναγνώστη, προσελκύουν το ενδιαφέρον και την προσοχή του, κινητοποιούν τη σκέψη του. Εισάγουν κατευθείαν στο θέμα, αν είναι εύστοχα. Δίνουν αμεσότητα και ζωντάνια στον λόγο, καθώς δίνεται η αίσθηση διαλόγου (ερώτηση- απάντηση). Διευκολύνουν τον συγγραφέα να επικοινωνήσει με τον αναγνώστη.

Όταν τοποθετούνται στη μέση του κειμένου:

- Συνδέουν δύο διαφορετικές νοηματικές ενότητες ή εισάγουν ένα νέο θέμα. Εισάγουν στο θέμα μιας ενότητας.

Όταν τοποθετούνται στο τέλος του κειμένου:

- Επιτυγχάνουν και καλύτερο αποτέλεσμα, γιατί απασχολούν για περισσότερο χρόνο τον δέκτη, εφόσον είναι η τελευταία εντύπωση και εικόνα που του δημιουργείται, μιας και τα ερωτήματα αυτά συμπυκνώνουν όλες τις ιδέες του κύριου μέρους.

Θαυμαστικό (!)

- Στο τέλος της πρότασης που εκφράζει θαυμασμό, έκπληξη - ειρωνεία - απορία - αμφισβήτηση.
- Μέσα σε παρένθεση βρίσκεται, για να δείξει απορία.
- Μέσα στα εισαγωγικά βρίσκεται, όταν ανήκει στα λόγια που περικλείονται.

Αποσιωπητικά (...)

Είναι πάντοτε τρεις (και όχι περισσότερες) τελείες.

- Δηλώνουν ατελή πρόταση. Χρησιμοποιούνται όταν αναμένεται να ξαφνιαστεί ο αναγνώστης.

Παύλα (—)

Εισάγει αλλαγή προσώπου σε διάλογο.

- Δείχνει μεγαλύτερη αντίθεση προηγούμενων και επόμενων.
- Δείχνει απότομη αλλαγή, ανακολουθία στη φράση.
- Για να υποδηλωθεί ότι η φράση έμεινε ατέλειωτη, όπως με τα αποσιωπητικά.

Διπλή παύλα (— —) σημειώνεται:

για να δηλωθεί ότι η λέξη ή η φράση που βρίσκεται ανάμεσα στις παύλες έχει παρενθετικό νόημα και πρέπει να διαβαστεί σε χαμηλότερο τόνο, π.χ. Ο μαύρος χρυσός —το πετρέλαιο— ακριβαίνει συνεχώς.

Άνω τελεία (•)

Χωρίζει ομάδες προτάσεων.

- Εμφανίζεται στον γραπτό λόγο, πριν από πρόταση που επεξηγεί ή έρχεται σε αντίθεση με την προηγούμενή της.
- Μετά την άνω τελεία αρχίζουμε με μικρό γράμμα.

Άνω και κάτω τελεία (:)

Χρησιμοποιείται για να εισάγει ευθύ λόγο ή κατάλογο πραγμάτων.

Έπειτα από πρόταση που αναφέρει γνωμικό ή παροιμία.

• **Το κόμμα (,)** σημειώνεται:

μετά από λέξεις, προτάσεις και φράσεις. Δηλώνεται στον αναγνώστη ότι στο σημείο αυτό θα πρέπει να σταματήσει η ανάγνωση λιγότερο από ό,τι στην άνω τελεία, π.χ. Το κόμμα χωρίζει λέξεις, προτάσεις, φράσεις. Πιο συγκεκριμένα:

- α) Ανάμεσα σε λέξεις και προτάσεις που έχουν την ίδια συντακτική λειτουργία και δε συνδέονται μεταξύ τους, π.χ. Η Ειρήνη πήρε μαζί της τα σεντόνια, τα μαξιλάρια, τις κουρτίνες και τις κουβέρτες.
- β) Στην κλητική πτώση, π.χ. Ανέβασες, Λευτέρη, το κουτί στον πρώτο όροφο;
- γ) Στις δευτερεύουσες προτάσεις, για να χωριστούν από τις κύριες, π.χ. Η Ανδρομάχη χάρηκε, γιατί πήρε καλό βαθμό στο διαγώνισμα. Δε σημειώνεται κόμμα στις ειδικές, βουλευτικές, πλάγιες ερωτηματικές και ενδοιαστικές δευτερεύουσες προτάσεις, όταν έχουν θέση αντικειμένου ή υποκειμένου στο ρήμα της κύριας πρότασης, π.χ. Υποστηρίζει με επιμονή ότι απάντησε σε όλες τις ερωτήσεις. Επίσης δε σημειώνεται κόμμα πριν από τις περιοριστικές (ή προσδιοριστικές) αναφορικές προτάσεις, που εισάγονται συνήθως με το που, καθώς και πριν από τις ελεύθερες αναφορικές προτάσεις που έχουν θέση υποκειμένου, αντικειμένου, κατηγορουμένου ή εκφράζουν κάποια επιρρηματική σχέση, π.χ. Αυτά που είπα προχθές δεν τα ξαναλέει. Ο Γιάννης πίστεψε όσα του είπα (βλ. στο 3ο κεφάλαιο, ενότητα 5.2, γ). Τέλος δε σημειώνεται κόμμα και πριν από τις τελικές προτάσεις, όταν το νόημά τους συνδέεται στενά με το νόημα της κύριας πρότασης, π.χ. Έτρεξε για να τον προλάβει.
- δ) Στις παρενθετικές φράσεις, όταν έχουν τη θέση παράθεσης ή επεξήγησης, π.χ. Ο νομάρχης μας, ο κ. Γεωργίου, επισκέφθηκε το σχολείο μας. Το έργο του Σεφέρη, κυρίως το δοκιμιακό, αποτελεί παρακαταθήκη για τους νεότερους.

Οι παραπάνω κανόνες αποτελούν τις βασικές αρχές για τη χρήση του κόμματος. Στην πράξη το κόμμα χρησιμοποιείται όπου ο συντάκτης του κειμένου θέλει να δείξει μια μικρή παύση στον λόγο. Στη λογοτεχνία η χρήση του κόμματος παρουσιάζει πολύ μεγάλη ποικιλία.